

INFORMACIJA

o dosadašnjim aktivnostima Radnog tima za strategiju razvoja sjevera Crne Gore

Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore", br. 098/23, 102/23 i 113/23 od 31.10.2023) osnovano je Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, čime je jasno određeno da jedan od prioriteta rada 44. Vlade bude razvoj Sjevera Crne Gore, koji ima izuzetan potencijal za zeleni i održivi razvoj čime će se stvoriti preduslov za poboljšanje životnog standarda stanovništva ovog regiona i zaustavljanje depopulacije ovog područja, sa konkretnim investicijama u infrastrukturne i ekološke projekte uz podršku međunarodnih partnera.

Postoji više dokumenata, kao i zakonskih propisa bave se ovim pitanjem, ali smo svjedoci nedovoljne primjene u praksi, samim tim i izostanku očekivanih rezultata. Cilj formiranja Radne grupe je analiza svih postojećih strateških i planskih dokumenata, identifikacija problema i kreiranje praktičnih rješenja kao i definisanje konkretnih aktivnosti koje treba sprovesti kako bi se došlo do poboljšanja opšteg stanja u sjevernom regionu države.

Razvoj sjevera Crne Gore zahtijeva planski pristup i održive politike razvoja kojima se utvrđuju ciljevi i prioriteti razvoja ovog regiona, način njihovog postizanja, razvojne specifičnosti, međuresorna saradnja i zajedničko djelovanje organa državne uprave i drugih nosilaca aktivnosti razvoja, koji su uključeni u identifikovane aktivnosti. Naime, Program za strateški razvoj sjevera sadrži dio aktivnosti prepoznatih u okviru Strategije regionalnog razvoja Crne Gore za period 2023-2027. godine (u daljem tekstu SRR 2023-2027). U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju sprovodi se ova Strategija, koja je prepoznala da je sjeverni region prema indeksu razvijenosti među najmanje razvijenim regionima u Crnoj Gori zbog čega je neophodno iskoristiti sve potencijale, prirodne, kulturne i ljudske resurse, a sve u cilju podsticanja razvoja ovog regiona.

KVANTITATIVNI PODACI

Shodno podacima Monstata, stopa nezaposlenosti Sjevernog regiona je smanjena sa 39% u 2014. godini na 37,3% u 2021. godini, što je i dalje visoka stopa u odnosu na stopu nezaposlenosti na nivou države koja je na kraju 2023. godine iznosila 31,9% za Sjeverni region.

Stopa rizika od siromaštva u sjevernom regionu, kretala se od 38% do 44%, dok je u 2022. godini smanjena na 37,6%. Stopa rizika od siromaštva u 2022. godini je najveća kod lica starosti do 18 godina (28,4%) i mladih od 18 do 24 godine (25,8%), kao i kod nezaposlenih lica Imajući u vidu navedeno, u narednom periodu je potrebno razmotriti mogućnost revidiranja kriterijuma dodjele socijalne pomoći, odnosno njene pravednije raspodjele ka onima kojima je najpotrebnija, budući da su ukupna davanja za socijalnu i dječju zaštitu značajno povećana i iznose preko 3% BDP.

Kada je riječ o demografskim kretanjima u Crnoj Gori, od 1991. do 2020. godine, u sjevernom regionu, broj stanovnika je smanjen za gotovo 50.000. Time se učešće stanovnika sjevernog regiona u ukupnom stanovništvu smanjilo sa 36% na 26% .

U sjevernom regionu je u periodu od 2014. godine broj umrlih bio veći od broja rođenih za 2.370 lica. Tome je naročito doprinijela i pandemija 2020. godine, utičući tako na smanjenje ukupnog broja stanovnika ovog regiona.

Evidentne su velike razlike u stepenu razvijenosti između tri geografska regiona Crne Gore: sjevernog sa jedne strane i Središnjeg i Primorskog sa druge. Ključni uzroci navedenog su prevashodno nedovoljan ljudski kapital, nerazvijena infrastruktura, neadekvatna iskorišćenost raspoloživih resursa, nizak stepen diverzifikacije privrede. Sa druge strane, ključne posljedice, koje su ujedno i izazovi u implementaciji SRSCG u narednom periodu su: (i) visoka nezaposlenost, naročito žena i mladih; (ii) neujednačeni fiskalni kapaciteti JLS (iii) visoka stopa rizika od siromaštva i (iv) migracije i negativan prirodni priraštaj što ima dugoročne posljedice na stanovništvo Sjevera. Zato je svrha ovog Programa analiza postojećeg stanja u cilju prevazilaženja ovih izazova, odnosno smanjenje nezaposlenosti, siromaštva, migracija i jačanja fiskalnih kapaciteta, što je u funkciji ostvarivanja strateških ciljeva i vizije. Razvoj sjevera Crne Gore je jedan od prioriteta regionalnog razvoja i kao takav ima izuzetan potencijal za zeleni i održivi razvoj.

ANALIZA POSTOJEĆIH KROVNIH STRATEGIJE

Od posebnog značaja za definisanje smjernica za dalji razvoj je aktuelni strateški okvir Crne Gore, gdje se, u procesu strateškog kreiranja dokumenta za razvoj sjevera, posebna pažnja posvećuje:

- krovnim strateškim dokumentima zemlje u kojima su sadržani razvojni ciljevi i prioriteti razvoja Crne Gore u dugom i srednjem roku,
- strateškim sektorskim razvojnim dokumentima,
- ključnim tematskim strategijama, kao i
- strategijama razvoja ljudskih resursa koje u fokusu imaju obrazovanje i rast zaposlenosti odnosno ukupne konkurentnosti lokalnih zajednica.

Postojeći strateški okvir Crne Gore definisan je strateškim dokumentima i setom zakona i kroz horizontalnu i vertikalnu uvezanost, treba da bude osnova za ravnomjerniji razvoj u prostoru, odnosno ostvarivanje ciljeva ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije regiona Crne Gore. Shodno tome, krovni strateški dokumenti na osnovu kojih će biti kreirana Analiza postojećeg stanja su:

- Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (u daljem tekstu: NSOR 2030) kao krovna, dugoročna i razvojna strategija Crne Gore, podrazumijeva da se “društveno-ekonomski razvoj Crne Gore temelji na skladnom odnosu čovjeka i prirode, i efikasnom upravljanju ljudskim, društvenim, prirodnim i ekonomskim resursima zemlje. Crna Gora ostvaruje kontinuiran, inkluzivan, održiv ekonomski razvoj Sjevera, uz rast zaposlenosti i obezbjeđenje dostojanstvenog rada za sve”. Naime, u okviru NSOR 2030 definisane su sljedeće prioritete mjere u oblasti regionalnog razvoja: Unaprijediti saobraćajnu i ostalu infrastrukturu, kao preduslove za razvoja; Uspostaviti povoljan društveni i socio-ekonomski ambijent, koji treba da spriječi dalja negativna demografska kretanja na sjeveru Crne Gore; Održivo koristiti prirodne resurse, pospješiti niskokarbonski razvoj i izgraditi komunalnu infrastrukturu; Razviti ljudske resurse u manje razvijenim opštinama. Upravo kroz realizaciju navedenih mjera za ravnomjerniji socio-ekonomski razvoj, Crna Gora doprinosi ostvarivanju globalnih ciljeva 8 i 10 održivog razvoja. Dakle, SRSCG u potpunosti je komplementarna sa Tematskim područjem 2. NSOR 2030, odnosno Strateškim ciljem 2.8. Postići ravnomjerniji socio-ekonomski razvoj svih regiona zasnovanog na konkurentnosti, inovativnosti i zapošljavanju, s posebnim akcentom na razvoj sjevernog regiona i kroz definisane mjere će se pratiti ostvarenje relevantnih indikatora.

- Srednjoročni program rada Vlade 2022-2024 (u daljem tekstu: SPRV 2022-2024) navodi da je jedan od ključnih prioriteta unaprjeđenje konkurentnosti, regionalna povezanost, zelena ekonomija, što za cilj ima pametan, održiv i inkluzivan rast koji će doprinijeti kvalitetu života svih građana/ki. Strateške ciljeve uskladićemo sa ciljevima i ključnim obavezama iz SPRV 2022-2024, prevashodno u okviru prioriteta 2, sa posebnim akcentom na obavezu podsticanja ravnomjernijeg regionalnog razvoja, industrije i zanatstva. Navedene aktivnosti će biti predmet realizacije u okviru Plana budućih aktivnosti za razvoj sjevera.
- Program ekonomskih reformi 2023-2025 (u daljem tekstu: PER) je najvažniji dokument Crne Gore u ekonomskom dijalogu sa Evropskom unijom i ključni strateški dokument zemlje za srednjoročno, makroekonomsko i fiskalno programiranje, koji sadrži i prateću agendu strukturnih reformi važnih za smanjenje ili eliminisanje prepreka privrednom rastu i jačanju sveukupne konkurentnosti zemlje. Definisani plan predstojećih aktivnosti će integrisati preporuke iz PER-a, u cilju stvaranja doprinosa u pružanju odgovora na izazove kako bi se obezbijedilo unaprjeđenje konkurentnosti crnogorske ekonomije u srednjem roku i njen održivi rast.
- Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za period 2024-2025 daje prikaz planiranih aktivnosti u svim pregovaračkim poglavljima, gdje se SRSCG vezuje za poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih fondova, u cilju pripreme za buduće članstvo i participaciju Crne Gore u kohezionoj politici EU.
- Strategija pametne specijalizacije 2019-2024 (u daljem tekstu: S3) teži ka modernizaciji i stvaranju konkurentne države i bazirana je na tri ključna stateška pravca: Zdrava Crna Gora; Održiva Crna Gora; Digitalizovana Crna Gora. S3 identifikuje kao vertikalne prioritetne sektore: Održivu poljoprivredu i lanac vrijednosti hrane, Energiju i održivu životnu sredinu i Održivi i zdravstveni turizam. Takođe, kao horizontalni prioritet identifikovala je sektor informaciono-komunikacionih tehnologija (ICT). Program za razvoj sjevera će u potpunosti sa svojom strateškom orijentacijom i prioritetima programske podrške biti usklađen sa prioritetima S3, imajući u vidu da je Strategija pametne specijalizacije zapravo Strategija regionalnog razvoja zasnovanog na inovacijama.
- Strategija reforme javne uprave 2022-2026 u okviru strateškog cilja 1 definisan je operativni cilj koji se odnosi na jačanje funkcionalnih i finansijski nezavisnih opština, radi obezbjeđivanja ravnomjernog razvoja svih jedinica lokalne samouprave gdje su između ostalog planirane aktivnosti koje će doprinijeti unaprjeđenju međupštinske saradnje kao i unaprjeđenju finansijske održivosti lokalne samouprave.
- Nacionalna strategija zapošljavanja 2021-2025 identifikuje prioritete i pojedinačne ciljeve koji treba da na pravi način odgovore višestrukim izazovima sa kojima će se tržište rada i građani/ke Sjevera Crne Gore suočavati u narednim godinama, i da te izazove pretvore u nove prilike za socio-ekonomski razvoj zemlje.
- Strategijom digitalne transformacije 2022-2026 definisan je brži razvoj svih lokalnih zajednica i efikasnije pružanje usluga države prema građanima i privredi. Dakle, planirani Program za razvoja sjevera biće usklađen sa principima i smjernicama da Crna Gora istraje na putu usvajanja „zeleno“ i „digitalno“ kao centralne razvojne ciljeve čitavog evropskog regiona.
- Instrument pretpristupne podrške EU Crnoj Gori za period 2021-2027 – Prikaz strateškog okvira zemlje daje se kroz tzv. prozore, odnosno projektne prioritete u sljedećim oblastima: 1. Vladavina prava, temeljna prava i demokratija, 2. Dobro upravljanje, usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU, dobro susjedstvo i strateško komuniciranje, 3. Održivi razvoj i zelena agenda, 4. Konkurentnost i inkluzivni rast, i 5. Teritorijalna i prekogranična saradnja.

SEKTORSKE STRATEGIJE

Pored krovnih strateških dokumenta, ovaj dokument ukazuje na neophodnost analize ključnih sektorskih strategija, i to:

- Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine;
- Strategija razvoja saobraćaja Crne Gore 2019-2035;
- Industrijska politika Crne Gore 2019-2023;
- SRSCG 2024-2028 komplementarna je sa Strategijom razvoja turizma Crne Gore 2022- 2025;
- Strategija razvoja nacionalnog brenda 2022-2026;
- Predlog nove Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja 2022-2028;
- Strategija razvoja šuma i šumarstva 2024-2028;
- Strategija razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori 2020-2024;
- Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2019-2023;
- Nacionalna strategija u oblasti klimatskih promjena 2015-2030;
- Strategija razvoja turizma Crne Gore 2022-2025;
- Program razvoja ruralnog turizma 2023-2025.

Svaka od navedenih strateških sektorskih politika definiše ciljeve, mjere i aktivnosti u pravcu ostvarenja strateških ciljeva. Analizom ovih dokumenata, sa akcentom na smjernice koje se tiču razvoja sjevernog regiona, kroz međusektorsku saradnju i podršku međunarodnih institucija biće definisani prioritetni razvojni projekti čijom realizacijom će se u kratkom roku poboljšati razvoj i bolji životni standard stanovnika sjevernog regiona.

Kao što je istaknuto na početku Informacije, Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, formiralo je Direktorat za održivi razvoj i razvoj sjevera koji je, pored ostalog, zadužen za uspostavljanje koncepta održivosti u ovom dijelu Crne Gore, praćenje realizacije svih razvojnih i infrastrukturnih projekata, kao i ključnih trendova u politici zaposlenosti, ekonomske i socijalne sigurnosti, koordinaciju sa lokalnim samoupravama u realizaciji razvojnih projekata, saradnju i koordinacija sa nadležnim institucijama na efikasnoj realizaciji projekata, učešće u pripremi budžeta i kapitalnog budžeta u svrhu realizacije razvojnih projekata; promotivne aktivnosti u svrhu uspješne prezentacije razvojnih projekata.

Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je u prethodnom periodu na nivou države i lokalnih samoprava inicirano više projekata usmjerenih na razvoj sjevernog regiona, da se započeti projekti ne realizuju u skladu sa planiranom dinamikom, u koordinaciji sa predsjednicima opština sjevernog regiona i nadležnim ministarstvima, do kraja drugog kvartala biće definisane smjernice i koordiniran dalji rad u cilju realizacije konkretnih projekata koji će doprinijeti razvoju ovog regiona.

Vizija kreiranja ovog Programa za strateški i održivi razvoj sjevera, naglašava ulogu Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i same Vlade u uspostavljanju progresivne platforme rasta za domaće tržište, koji će usloviti izlazak na globalno tržište, što predstavlja dugoročnu viziju.

OPERATIVNI TIM ZA KREIRANJE PROGRAMA ZA RAZVOJ SJEVERA

U cilju definisanja konkretnog plana aktivnosti u prvom tromjesječju na sastancima Radnog tima definisani su određeni zaključci.

- Formirati operativni tim koji će se sastojati od predstavnika resornih ministarstava u čijoj su nadležnosti pitanja infrastrukture, poljoprivrede, energetike, zajednica opština, predstavnika Privredne komore, institucija/organizacija koje se bave razvojem i promocijom zelene ekonomije u Crnoj Gori, akademskih zajednica, kao i relevantna ekspertska pomoć;
- Sačiniti analizu stanja i procjenu postojećih potencijala u sjevernom regionu, istraživanjem i analizama relevantnih podataka i postojećih dokumenata, kao i privatno-javnim konsultacijama. Analizom stanja treba da se identifikuju problemi i kreiraju praktična rješenja koja će doprinjeti diverzifikaciji i inkluzivnom rastu i razvoju Sjevera;
- S obzirom na trenutno stanje u sjevernom regionu Crne Gore, potrebno je pristupiti sistemskoj reviziji javnih politika i planova za ekonomski održiv razvoj, sagledati i uporediti dostupne instrumente i mehanizme, a prije svega uspostaviti najoptimalniju saradnju sa opštinama sjevernog regiona.

Imajući u vidu zaključke s održanog sastanka, Radni tim će do kraja tekuće godine u koordinaciji sa svim opštinama sjevernog regiona i nadležnim institucijama na državnom nivou, pripremiti Program kojim će se definisati mjere i identifikovati projekti čijom realizacijom stvoriti uslovi za razvoj diverzifikovane i autentične ponude, te na taj način stvoriti osnov da sjever Crne Gore bude pokretačka snaga države.